

แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสภาวะวิกฤต Guidelines For the Management of Dual Vocational Education in Critical Conditions

ลลิตา ธรรมรส^{1*} Lalida Thamaros¹

ครู คศ.1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

*Practitioner Vocational Education Commission

*Corresponding author e-mail: 63603028s@KMITLL.AC.TH

Received: 13 June 2021, Revised: 10 September 2022, Accepted: 10 September 2022

บทคัดย่อ

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้นถือว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน หัวใจสำคัญของการจัดการระบบทวิภาคี คือ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ ในการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพร่วมกันในทุก ๆ ด้าน ในปัจจุบันสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระบบทวิภาคีได้รับผลกระทบอย่างหนักในสภาวะวิกฤติที่กำลังเกิดขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาวะวิกฤต โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอน และแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี โดยคำนึงถึงความพร้อมของการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการหารือและวางแผนร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางศึกษา สถานประกอบการ ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของครูและผู้เรียน

คำสำคัญ: การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี; สภาวะวิกฤต

ABSTRACT

Dual Vocational Education Management is considered to be education management to produce qualified skilled workers to meet the needs of the labor market. At the heart of dual management is cooperation among educational institutions. With establishments Today, schools that provide dual education have been severely impacted in the emerging crisis since 2020 to 2021, educational institutions must have educational management that is consistent with the crisis. With management approaches including curriculum design Teaching and learning management Guidelines for the development of bilateral teaching and learning systems taking into account the readiness of the school administration to be successful in the learning management of the learners. There is a joint discussion and

planning of all stakeholders in all sectors. Since policy makers School administrators, teachers, educational personnel Establishment, community, parents, stakeholders Including the physical and mental preparation of teachers and learners.

Keywords: Dual Vocational Education Management; Crisis Management

บทนำ

ในการพัฒนาอาชีวศึกษาเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษแล้วว่าการจัดการทวิภาคี คือ กระบวนการสำคัญในการผลิตกำลังคนแรงงานที่มีทักษะฝีมือ (ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์, 2558) ในขณะที่แรงงานในสายอาชีวศึกษามีความต้องการสูงขึ้น แต่ความขาดแคลนในเชิงคุณภาพยังไม่เปลี่ยนแปลง มีปัญหาเรื่องสมรรถนะและทัศนคติบางอย่างที่สืบเนื่องมาจากระบบการศึกษา เป็นภาระของผู้ประกอบการในการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมให้ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, 2555) ในปัจจุบันสถานประกอบการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาก็ตื่นตัว เร่งรัดพัฒนาระบบทวิภาคี มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการบริหารจัดการระบบทวิภาคีด้านต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนทั้งในระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีในทุกสาขาวิชาให้มีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน สังคม ตลอดแรงงานรวมทั้งประกอบอาชีพอิสระ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพในสถานประกอบการหรือแหล่งวิทยาการต่างๆ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์การทำงานโดยตรง จากแหล่งสถานที่ทำงานจริงและมีรายได้ระหว่างเรียน และในส่วนของพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ในมาตรา 8 ในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการในเรื่อง การจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการโดยมีการจัดแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ การวัดผลและการประเมินผลเพื่อมุ่งเน้นผลิตผู้สำเร็จการศึกษาในระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีสายปฏิบัติการให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจทักษะ คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและกิจนิสัยที่เหมาะสม ปฏิบัติงานได้จริง ปฏิบัติงานที่ใช้เทคนิคในการทำงาน สร้างและพัฒนางาน วางแผน จัดการพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ มีสมรรถนะนำไปปฏิบัติงานหรือประกอบอาชีพอิสระได้ตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ และมาตรฐานสมรรถนะของสาขาวิชานั้นๆ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2579) ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดยุทธศาสตร์

การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีเป้าหมายให้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศ เฉพาะด้าน ในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ร้อยละ ของสถาบันการศึกษาจัดการศึกษารูปแบบทวิภาคี สหกิจศึกษา หลักสูตรโรงเรียนในโรงงานตามมาตรฐานที่ กำหนดเพิ่มขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) รัฐบาลปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอาชีวศึกษา โดยนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความ สงบแห่งชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพการอาชีวศึกษาและแก้ไขปัญหาภาพลักษณ์ของนักเรียนอาชีวศึกษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ) จึงได้กำหนดนโยบายด้านอาชีวศึกษา ใน 5 เรื่อง คือ (1) การสร้างค่านิยมอาชีวศึกษา (2) การจัดการเรียนการสอนทวิภาคีร่วมกับสถาน ประกอบการ และเพิ่มบทบาทของสถานประกอบการในการเสนอแนะเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ เรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน (3) การแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ให้เจ้าหน้าที่รัฐและผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (4) การส่งเสริมอาชีวศึกษาให้ มีความเป็นเลิศเฉพาะด้านโดยเฉพาะกลุ่มวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทย์ และ (5) การจัดการศึกษา อาชีวศึกษาสู่มาตรฐานสากล นโยบายและคำสั่งดังกล่าวเกื้อกูลต่อการแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพและ ภาพลักษณ์ของการอาชีวศึกษา (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2559)

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาวะวิกฤต การระบาดของไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562-2563 เป็นการระบาดทั่วโลก โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การ ระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม 2563 และประกาศให้เป็น โรคระบาดทั่ว ในวันที่ 11 มีนาคม 2563 จากเดิมที่เราคิดว่าเรื่องโรคระบาดอาจเป็นเรื่องไกลตัว เราเห็นการ แพร่ระบาดของโรคซาร์สและพบเจอกับวิกฤตต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง แต่เราไม่เคยคิดว่ามันจะมาถึงตัว จนกระทั่งโควิด-19 มาถึงและก่อให้เกิดผลกระทบไปทั่วโลก วันนี้ทุกคนจึงตระหนักเพิ่มขึ้นว่าวิกฤตที่ เกิดขึ้นเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทำให้ชีวิตไม่เหมือนเดิม สังคมจึงต้องเตรียมพร้อมหลายเรื่อง

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความชัดเจนในการบริหารจัดการ ของสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสภาวะวิกฤต เพื่อประโยชน์ในการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสถานศึกษาภายใต้สภาวะวิกฤตในยุคปัจจุบัน

1. การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการในเรื่อง การจัดการหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการ ประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถาน ประกอบการโดยมีการจัดแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ การวัดผลและการประเมินผลเพื่อมุ่งเน้นผลิต

ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีสายปฏิบัติการให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจทักษะคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและกิจนิสัยที่เหมาะสม ปฏิบัติงานได้จริง ปฏิบัติงานที่ใช้เทคนิคในการทำงาน สร้างและพัฒนางาน วางแผน จัดการพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ มีสมรรถนะนำไปปฏิบัติงานหรือประกอบอาชีพอิสระได้ตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพและมาตรฐานสมรรถนะของสาขาวิชานั้นๆ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ (แนวทางปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

จากพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 8 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึก
 อบรมวิชาชีพให้จัดได้ 3 รูปแบบคือ

- 1) การศึกษาในระบบ
- 2) การศึกษานอกระบบ
- 3) การศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐเพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนา กำลังคนสามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบรวมทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญโดยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2557 และหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. นโยบาย ตามที่รัฐบาลมอบนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพผู้เรียนในระบบทวิภาคีให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ดำเนินการขยาย ยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการร่วมมือด้วยมาตรการสิทธิประโยชน์ทางภาษียกย่องเชิดชูเกียรติ จัดทำประกาศ ระเบียบ กฎหมาย ข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น ในระดับสถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบายวางแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สนับสนุน ส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา

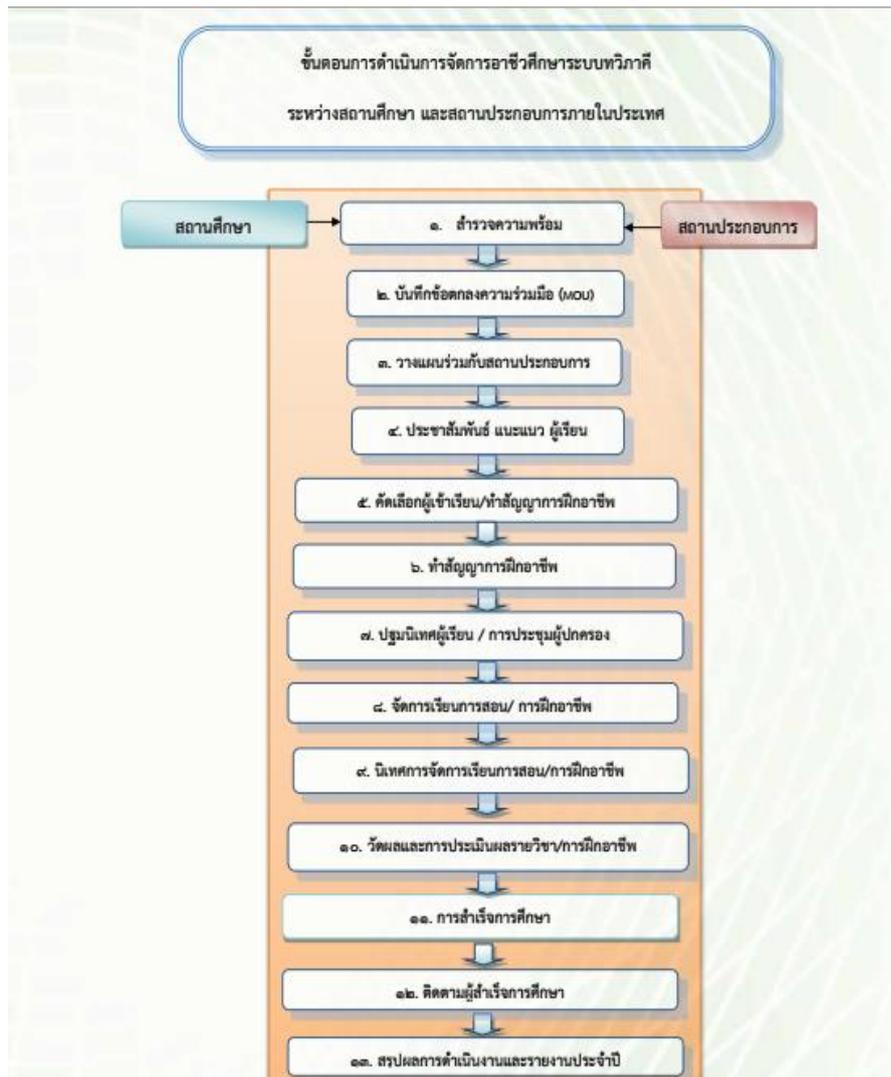
2. ผู้เรียน สถานศึกษาและสถานประกอบการ ร่วมกันประชาสัมพันธ์ แนะนำให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้เรียนที่ศึกษาในระบบทวิภาคี คัดเลือกผู้เรียนตามความต้องการของสถานประกอบการ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้อง ตามกรอบมาตรฐานอาชีวศึกษาและกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ แต่ละระดับ จัดการเรียนการสอน อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยยึดตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นสำคัญ

3. ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาชีพ ได้รับการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิทยาการเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากสถานประกอบการ นำมาประยุกต์ใช้และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4. สถานศึกษา ให้การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ส่งเสริมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายในการประสานงานร่วมกับสถานประกอบการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย สร้างนวัตกรรมและงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

5. สถานประกอบการสถานประกอบการต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้เรียนระบบทวิภาคี ตามสมรรถนะที่สถานประกอบการต้องการ ส่งเสริม สนับสนุน ครูฝึกในสถานประกอบการ สนับสนุนทรัพยากรการจัดการศึกษา โดยร่วมมือสถานศึกษาพัฒนาองค์ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆให้แก่ผู้เรียน จัดสวัสดิการที่จำเป็น รวมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ผู้ปกครองผู้ปกครองควรมีความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนระบบทวิภาคี ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาและสถานประกอบการ ให้ความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอน การฝึกอาชีพ ประโยชน์ที่ได้รับและการมีงานทำหลังผู้เรียนสำเร็จการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ที่มา (แนวทางปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

2. ภาวะวิกฤต

ความหมายของภาวะวิกฤต

คำว่า ภาวะวิกฤต (Crisis) มักถูกใช้ในความหมายหรือบริบทเดียวกันกับคำว่าวิกฤตการณ์ (Crisis) ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า วิกฤต หมายถึง อยู่ในขั้น ล่อแหลมต่ออันตราย และให้ความหมายของวิกฤตการณ์ หรือวิกฤตการณ์ ไว้ว่าหมายถึง เหตุการณ์อัน วิกฤติ (The Royal Institute of Thailand, 1999) ในขณะที่ ประพันธ์ ชวงภูศรี และสำเร็จ บูรณะสิงห์ (Chuangphusri and Buranasing, 2011) อธิบายความหมายวิกฤตการณ์ (Crisis) ตามพจนานุกรมของ Oxford ไว้ว่า หมายถึง ช่วงเวลาที่มีปัญหาหนัก หรือช่วงเวลาอันตราย หรือเป็นช่วงเวลาที่ต้องมีการ ตัดสินใจ ทั้งนี้คำว่า Crisis มาจากภาษากรีก คือ Krisis ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลง (Differentiation)

หรือการตัดสินใจ (Decision) โดยนิยมใช้ในทางการแพทย์ต่อมาในศตวรรษที่ 16 เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลาย ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (Glaesser, 2006) ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ทำให้เป็นอันตรายหรือเกิดความเสียหายต่อระบบหรือองค์กรได้ จึงสามารถสรุปได้ว่า ภาวะวิกฤต หมายถึงถึงสภาวะการณ์ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญอันอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานและเป้าหมายของบริษัทหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้ ตามความหมายของภาวะวิกฤต จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีโดยทั่วไปประเภทของภาวะวิกฤตอาจจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ (Natural Crisis) และภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ (Human-induced Crisis) ในช่วงที่ผ่านมามีภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากมนุษย์หลายเหตุการณ์ ได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจโรงแรมที่รุนแรงและยาวนานกว่าภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ (Glaesser, 2006) สาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้เกิดภาวะวิกฤตต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และสถานประกอบการ ได้แก่ สงคราม ภัยธรรมชาติ โรคระบาด อุบัติเหตุรุนแรง ปัญหาสิ่งแวดล้อม การก่อการร้าย วิกฤตทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น

แนวคิดการจัดการภาวะวิกฤต

การจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) จัดเป็นเครื่องมือด้านการบริหารจัดการองค์กรรูปแบบหนึ่ง แนวคิดในการจัดการภาวะวิกฤตจึงมักครอบคลุมกลยุทธ์การจัดการที่เริ่มต้นตั้งแต่การวางแผน (Planning) ไปจนถึงการฟื้นฟูองค์กรหลังภาวะวิกฤต จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปแนวคิดการจัดการภาวะวิกฤตที่น่าสนใจ ได้แก่ Niininen (2013) อธิบายแนวคิดในการจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) ไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์องค์กรสำหรับภาวะฉุกเฉินเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดหมาย องค์กรจำเป็นต้องทราบสัญญาณเตือนภัย (Warning Signals) และใช้วิธีการจัดการที่เหมาะสม เนื่องจากโดยทั่วไปภาวะวิกฤตอาจเป็นเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้แต่มีส่งผลกระทบรุนแรง ในขณะที่ Glaesser (2006) กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการภาวะวิกฤตในบริบทของการวางแผนกลยุทธ์ การกำหนดกระบวนการและมาตรการเพื่อการป้องกันและรับมือกับภาวะวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการภาวะวิกฤตของ อภิสิทธิ์ ฉัตรนันทน์ (2552) ที่ระบุว่ามียุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ คือ 1) การป้องกันการเกิดวิกฤต 2) การกำจัดวิกฤตให้เร็วที่สุดเพื่อจำกัดความเสียหาย และ 3) การสร้างความน่าเชื่อถือให้กลับมา

การบริหารจัดการของสถานศึกษา

ด้านการบริหารหลักสูตร บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาในขณะนี้ นอกจากจะพัฒนาทักษะการศึกษาให้แก่คนรุ่นใหม่แล้ว ยังต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน เช่น Up-Skill และ Re-Skill และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนทุกช่วงวัย ดังนั้น หลักสูตรการเรียนการสอนจึงมีความหลากหลาย และรูปแบบการสอนเองก็ต้องปรับให้มีทั้ง 2 แบบ คือ ออฟไลน์และออนไลน์ อีกทั้งคงไม่มีสูตรสำเร็จว่าหลักสูตรไหนจะเป็นออนไลน์ 100% การออกแบบหลักสูตรจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน มีแบบทดสอบที่หลากหลายเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมถึงนักเรียนและครูร่วมกันออกแบบ

สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (ศิริเดช คำสุพรหม, 2563) นอกจากนี้ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การศึกษาผู้คนที่ต้องหาจุดที่จะพัฒนาเด็กไทยให้ไปสู่โลกดิจิทัล หรือ การศึกษา ศตวรรษที่ 21 โดยการการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะเพราะ หลักสูตร ฐานสมรรถนะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้นักพบศักยภาพของเด็กไทยมากขึ้น (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2563)

ด้านการจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอน จากแนวคิดของโกล์บิช ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในความปกติใหม่ไว้อย่างน่าสนใจ คือ

1. การเรียนผ่านระบบออนไลน์ 100% รูปแบบดังกล่าวเหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านระบบการเรียนการสอนและหลักสูตรผ่านระบบออนไลน์ ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนผ่านระบบออนไลน์ ผู้ปกครองมีความพร้อมในการช่วยเหลือสนับสนุน รวมทั้งมีเครื่องมือสนับสนุนการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ต

2. การเรียนในห้องเรียน เหมาะสำหรับโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่มากและมีพื้นที่มากพอให้สามารถปฏิบัติตามนโยบาย Social Distancing เพื่อรักษาระยะห่างและการดูแลสุขอนามัยของผู้เรียนได้อย่างเคร่งครัด

3. การเรียนผสมผสานแบบออนไลน์และออฟไลน์ เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนจำนวนมากและไม่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มาก่อน ควรแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มเพื่อสลับวันกันมาเรียนทั้งนี้เพื่อให้วันที่นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียน ทางโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบรักษาระยะห่างได้รวมทั้งสามารถดูแลสุขอนามัยของนักเรียนได้อย่างเข้มข้น เพื่อการเรียนรู้ที่ได้ประสิทธิผล โดยโรงเรียนเลือกวิชาที่มีการปฏิบัติหรือต้องเรียนรู้ร่วมกันมาจัดการเรียนที่ห้องเรียน ในขณะที่วิชาอื่นให้จัดการเรียนการสอนผ่านออนไลน์

4. การเรียน Home School คาดว่าการเรียนในรูปแบบนี้จะมีเพิ่มขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากผู้ปกครองอาจมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของบุตรหลานจากโรคภัยไข้เจ็บ มลพิษ มลภาวะและภัยคุกคามอื่น โดยผู้ปกครองจะมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งอาจจะเป็นการเรียนคอร์สออนไลน์ควบคู่กับการจัดครูเฉพาะวิชามาสอนที่บ้านที่ตอบโจทย์รูปแบบการเรียนรู้ของบุตรหลานมาประยุกต์กับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (วันเพ็ญ พุทธานนท์, 2563)

แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี

การเรียนการสอนที่ต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นการลงทุน ถ้าหากโรคระบาดนี้ยังมีอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้เราต้องปรับการลงทุนจากการลงทุนในสถานศึกษา อาจจะเป็นการลงทุนในเรื่องของการพัฒนาการปรับระบบการทำงาน หากพิจารณาหลักสำคัญของการปรับการทำงานในระบบการศึกษาไปสู่แบบแผนในการสร้างการเรียนรู้และการอยู่รอดใหม่ในปัจจุบัน โดยต้องมีปฏิสัมพันธ์ ฟังพาสรรหา แหล่งความรู้ ประสบการณ์ และการมีงานทำในบริบทใหม่ ปรับวิธีการทำงานด้วยการออกไปเชื่อมกับโลกที่เป็นจริงในภาคการผลิต บริการ นวัตกรรม และเชื่อมกับการสื่อสารยุคใหม่ เพื่อช่วยให้วิธีคิด

ประสบการณ์ และกระบวนการทำงานสอดรับปรับเปลี่ยน สร้างมิติการศึกษาใหม่ในรูปแบบของธุรกิจใหม่ (New Business Model) ที่ทำให้การศึกษามีความหมายและศักยภาพที่จะเชื่อมโยงกับแหล่งงาน การพัฒนาทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ของบุคคล การเปลี่ยนแปลงนี้คือความเคลื่อนไหวใหม่จะ ช่วยจัดการปิดกั้นศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มคนที่ทำงานในองค์กรด้วยกัน ทั้งยัง ก่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารจัดการระบบและองค์กรโดยรวมได้อย่างน่าพึงพอใจ การทำงาน ด้านการศึกษาในวันนี้ต้องปรับพัฒนาความร่วมมือและความสัมพันธ์ภายในองค์กรและกับภายนอกขึ้น ใหม่การปรับสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่ให้ทันโลกที่เชื่อมโยงชีวภาพเข้ากับกายภาพและนวัตกรรมในองค์กร จะช่วยการทำงานแบบใหม่ที่ก้าวทันโลก ทันความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีพื้นที่ใหม่ของการ เรียนรู้ ประสบการณ์และการสร้างสรรค์ ลดความซับซ้อนขององค์กรด้วยเครือข่ายที่เชื่อมโยงบน แพลตฟอร์มที่เข้าถึงง่าย เร็ว ต้นทุนต่ำ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ร่วมงานทุกคนมีพื้นที่ในการปรากฏตัวตนได้ตาม แรงบันดาลใจของแต่ละคน นอกจากนี้ยังต้องลงทุนในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ออนไลน์ ที่จำเป็นต้องมีการลงทุนในเรื่องของอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้การเรียนการสอนออนไลน์มี ประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะ ณ ปัจจุบันการลงทุนภายในสถานศึกษาเองก็อาจจะไม่มีความหมาย เพราะเราไม่ทราบว่าเด็กนักเรียนจะมีโอกาสเข้าศึกษาภายในโรงเรียนได้มากน้อยหรือนานเท่าไร (สุคนธ์ สิทธิพานนท์, 2562)

บทสรุป

หากมองย้อนไปถึงจุดมุ่งหมายของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จะเห็นได้ว่า หัวใจของการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ในการผลิตแรงงาน ฝีมือให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตรงความต้องการของสถานประกอบการ ดังนั้นในการพัฒนาการบริหาร การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ก็ต้องมุ่งเน้นความร่วมมือในการพัฒนา ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องในภาคการศึกษา ซึ่งเป็น การเพิ่มศักยภาพในการฝึกทักษะฝีมือให้แก่ผู้เรียนมากขึ้น ควรส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดค่านิยม ตั้งแต่ต้นทาง ด้วยการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาการปรับหลักสูตร การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของภาคการผลิตของผู้เรียนให้เล็งเห็นประโยชน์ของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หรือการเรียน สายอาชีพให้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ภาคเอกชนก็ต้องสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ผู้ฝึกอบรม เพื่อเป็นการ เพิ่มศักยภาพของแรงงาน แสดงให้เห็นถึงความพร้อมทางด้านสวัสดิการ นอกเหนือจากค่าจ้างแรงงาน หรือ เพียงแค่ เพื่อดึงดูดผู้เรียนสายอาชีพมากยิ่งขึ้น ภาคเอกชนควรเริ่มต้นตัว และผลักดันให้เกิดการลงทุน พัฒนาทักษะแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2557)

สรุปแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีใน สภาวะวิกฤติ โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ การออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอน แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี โดยคำนึงถึงความพร้อมของการบริหารจัดการ

สถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการหารือ และวางแผนร่วมกันของ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางศึกษา สถานประกอบการ ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจของครูและผู้เรียน

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่แท้จริงของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ “ความร่วมมือ” ของ ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสถานศึกษาและสถานประกอบการ ร่วมมือผลิตกำลังคนอาชีวศึกษา ให้มีศักยภาพ และคุณภาพตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ ตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ของเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้ เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในช่วงสภาวะวิกฤต
2. รัฐบาล สถานศึกษาและสถานประกอบการกำหนดแผนสำรอง ในการรับมือกับสภาวะวิกฤต เพื่อให้ผู้เรียนในระบบทวิภาคีได้รับผลกระทบน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรรัตน์ พิพัฒน์ผล. (2557). *องค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการอาชีวศึกษาในสถานประกอบการขนาดใหญ่*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กัลยา ตาภูล. (2556). *การนำเสนอแนวทางความร่วมมือด้านการศึกษาาระดับทวิภาคีไทย-เวียดนามเพื่อเสริมสร้างความ เป็นประชาคมอาเซียน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา รวมชมรัตน์. (2558). *รูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- จุฑาทิพย์ เจริญลาภ. (2559). *การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของ ททท. TAT's Crisis Management*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-web-etatjournal/menu-2014/menu-2014-oct-dec/611-42557-asean-crisis> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).
- ณัฐภูมิ ประทุมชาติ. (2556). *การพัฒนาแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับนักเรียน นักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฏภพ แก้วสัมฤทธิ์. (2560). *แนวทางการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อยกระดับคุณภาพแรงงาน ไทย*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=9940422 (วันที่สืบค้นข้อมูล : 13 พฤษภาคม 2564).

- นิรุทธ์ บุตรแสนลี. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุษบา สุธีธร. (2563). การบริหารการสื่อสารภาวะวิกฤตในโลกที่ผันผวนไม่ชัดเจนซับซ้อนและคลุมเครือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประภาพรรณ ปวีรธรรม และคณะ. (2559). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/64529> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).
- ปิยนันท์ พืชสรสำราญเดช. (2560). กลยุทธ์การบริหารการศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดการเป็นส่วนร่วมของพ่อแม่พี่น้องผู้ปกครองและความต้องการของสถานประกอบการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรภรณ์ ดวงชื่น. (2562). การบริหารจัดการศึกษารับมือความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด - 19. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/243660> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 13 พฤษภาคม 2564).
- ลือชัย แก้วสุข. (2554). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาวรรณ คริสต์รักษา. (2554). ผลของโปรแกรมการจัดการภาวะวิกฤติทางจิตใจจากอุทกภัยต่อความรู้และความสามารถในการดูแลตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยาลัยพยาบาลสงขลานครินทร์.
- ศิริพงษ์ รักใหม่และคณะ. (2560). การจัดการภาวะวิกฤตในธุรกิจโรงแรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <https://dte.ac.th/research> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 13 พฤษภาคม 2564).
- สุมาลี จุทอง. (2563). การจัดการภัยพิบัติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่ชุมชนริมคลองหัวหมากน้อยสำนักงานเขตบางกะปิ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2562_1597737114_6114832048.pdf (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).
- สุระชัย ลาพิมพ์,กาญจน์ เรืองมนตรี. (2562). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <https://jeal.snru.ac.th/Files/Article/738-ArticleTextFile-20200328232942.pdf> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).
- อภิสิทธิ์ ฉัตรทนานนท์. (2552). กลยุทธ์การบริหารภาวะวิกฤตสำหรับผู้บังคับการ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <http://www.jba.tbs.tu.ac.th/files/Jba122/Article/JBA122Apsit.pdf> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).

- อมราวดี ไชโย. (2563). การจัดการภาวะวิกฤตของธุรกิจที่พักรวมในประเทศไทยภายใต้วิกฤตการณ์ COVID-19. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <https://searchlib.utcc.ac.th/bib/310013> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 17 พฤษภาคม 2564).
- อลินดา ทองชุมสิน. (2558). การรับรู้การจัดการภาวะวิกฤตและภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในมุมมองนักท่องเที่ยว. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Amir Abdoli, PhD (2020). Rumors, and the COVID-19 Crisis. Zoonoses Research Center and Department of Parasitology and Mycology, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran.
- Cambridge. (2021). Changes in mental health and help-seeking among young Australian adults during the COVID-19 pandemic: a prospective cohort study. *Psychological Medicine* 1–9.
- Daniel Nohrstedt, Fredrik Bynander, Charles Parker, Paul ‘t Hart. (2018). Managing Crises Collaboratively: Prospects and Problems-A Systematic Literature Review. Uppsala University
- David D. Zhang. (2020). Characterizing coinfection in children with COVID-19: A dual center retrospective analysis *Infection Control & Hospital Epidemiology* (2020), 1–3.
- Dung Le. (2020). Strategic responses of the hotel sector to COVID-19: Toward a refined pandemic crisis management framework. Hanoi: College of Business and Management, Vin University.
- Hammer CC, Cristea V, Dub T, Sivelä J. (2021). High but slightly declining COVID-19 vaccine acceptance and reasons for vaccine acceptance, Finland April to December 2020. *Epidemiology and Infection*. 149, e123,1–6.
- Jun Zhang. (2021). Recommended psychological crisis intervention response to the 2019 novel coronavirus pneumonia outbreak in China: a model of West China Hospital. Oxford University.
- Krittinee Nuttavuthisit. (2016). Vocational Education for sustainable community development: building collaborative efforts in Myanmar and Vietnam. *Oxford University Press and Community Development Journal*. Medicine1–9.
- Sher L. (2021). Dual disorders and suicide during and following the COVID-19 pandemic. *Acta Neuropsychiatrica*. 33:49–50.

Tai Ming Wut. (2021) Crisis management research (1985–2020) in the hospitality and tourism industry: A review and research agenda. Hong Kong: School of Professional Education and Executive Development, The Hong Kong Polytechnic University.

Wannisa Bumlue. (2019). The European Union Solidarity in relation to Covid-19 situation. Chulalongkorn University.